

DORPSKERK

Van Balverenlaan 4, Leur - Rijksmonument nr. 9324.

De Dorpskerk bevindt zich in het centrum van het beschermde dorpsgezicht van de heerlijkheid Leur. Het kerkje staat met het kerkhof op het voorterrein van een in de 11de eeuw opgeworpen motteversterking. Daarvan is nog een deel met de omgrachting over. In de 9de eeuw was er een houten schuurkerkje en in de 11de eeuw stond er een tufstenen kerkje. Er is geen stichtingsdatum bekend. In 1291 noemt, in de oudste bekende bron, de aartsdiaken van Xanten, de aan de Moeder Gods toegewijde kerk.

De kerk gaat in 1311 over in handen van de

Duitse Cisterciënzer-abdij Kamp. Het tufstenen kerkje wordt afgebroken en de Cisterciënzers bouwen een stenen kerk met een zware westtoren. In 1350 krijgen de monniken van de aartsbisschop van Keulen toestemming om erediensten te houden in de kerk.

De huidige bakstenen gotische zaalkerk is niet in één keer gebouwd maar heeft, in de laatste vier, vijf eeuwen, vele bouwveranderingen doorgaan aan de toren, het schip, en de laatgotische koorpartij. In de muurvlakken zijn verschillen waar te nemen in grootte van de gebruikte stenen.

Rond 1500 is het grootste deel van de kerk verwoest door brand. In de afgelopen honderd jaar zijn er meerdere restauraties en, tegelijkertijd, onderzoeken geweest naar de bouwfases van deze kerk. Waarschijnlijk hebben de heren van Batenburg aan het begin van de Reformatie het patronaatsrecht verkregen want Leur behoorde toen aan de Heerlijkheid Batenburg. Het is de vraag of de Heren van Batenburg, die zichzelf opwierpen tot beschermers van Leur, het recht van benoeming (collatie) van de pastoor hebben gehad. In 1639 werd Leur van Batenburg gescheiden bij een vonnis van het Hof van Gelderland en werd Leur weer een vrije Heerlijkheid. In 1748 werd ze verkocht aan de Gelderse edelman Gerrit Willem baron van Balveren en tot op de dag van vandaag is Leur een heerlijkheid. De kerk werd op 29 juni 1976 als eerste kerk aan de Stichting Oude Gelderse Kerken overgedragen.

De toren

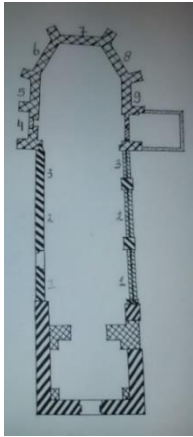
De ingang tot de kerk zit in de op het westen georiënteerde toren. De brede onderbouw heeft het oudst bestaande muurwerk van de kerk. Er hebben waarschijnlijk glas-in-loodramen gezeten in de twee nu dichtgemetselde ovaalronde nissen naast de deur en in de spitsboognis boven de deur. Verder omhoog in de toren bevindt zich een rondboognis met een niet oorspronkelijk raam dat half dichtgemetseld is. Voorheen was dit een galmgat.

Deze oorspronkelijke galmgaten zijn aan de zuid-, en westkant volledig dichtgemetseld. Daar weer boven, op alle zijden, in de later opgebouwde klokkenverdieping, zit het galmgat in een rondboognis. De toren heeft een achthoekige scheefgezakte leien spits.

De ramen

De Dorpskerk heeft geen figuratieve glas-in-loodramen. De aanwezige gebrandschilderde grisaille glas-in-loodramen zijn sober. De meeste ramen zijn omrand met gekleurde bloem, en bladmotieven en bevatten voornamelijk lichtgekleurde glasruitjes. Ze brengen veel mooi stemmig licht binnen. Glazenier F. Nicolas uit Roermond verzorgde de glas-in-loodramen beglazing.

Schip

Het schip staat aan de zuidkant grotendeels op de fundering van een eerder schip.

Het heeft een leien dak en binnen een houten tongewelf.

De vensters hebben een romaans aandoende halfronde vorm die waarschijnlijk niet oorspronkelijk is.

De zes ramen zijn geplaatst in terugwijkende muurnissen, hebben tufstenen harnassen en zijn afgetopt met baksteen.

Afb. 13. Plattegrond van de Dorpskerk

De drie ramen aan de zuidzijde van het schip zijn tijdens de restauratie in 1911 aangebracht. Het zijn kopieën van die aan de noordzijde.

De ramen hebben drie verschillende bloem- en bladmotieven in de kleuren rood, blauw en geel. Onder, in de linker- en rechterhoek, een bloem in een oudroze kleur. De ruitjes zijn lichtgeel, groen en roze getint. De ramen hebben aan de binnen-, en buitenkant één ijzeren horizontale steunroede.

Schippositie 1

Schippositie 2

Schippositie 3

Koor

Het op het oosten gerichte koor, is breder en hoger dan het schip. Het heeft een halve zeshoekige sluiting met speklagen in tufsteen en een leien dak. De muren hebben drie steunberen aan weerszijden. Het centrum van de koorsluiting wordt aan beide zijden door twee steunberen geflankeerd. Het koor heeft een met stenen overkluist netgewelf en een stergewelf in de sluiting. Het netgewelf heeft bijzondere schilderijen met plantenmotieven, een afbeelding van Maria met kind en rechts van haar de heilige Bernardus (van Clairvaux; de stichter van de Cisterciënzerabdij Altenkamp) en links waarschijnlijk de heiligen Cosmas en Damianus.

De schilderijen stammen uit de eerste helft van de 16de eeuw. Op de noordelijke koorwand bevindt zich een schildering die de mannaregen in de woestijn voorstelt. In het blinde raam aan de zuidkant is een vage schildering van twee figuren te zien.

Het koor is niet symmetrisch en heeft aan de noordzijde drie, dubbele gemetselde, lancetramen, die alle drie een verschillende breedte hebben.

Het eerste raam is vijf ruitjes breed, het tweede raam is het smalst en heeft drie ruitjes en het derde raam heeft vier ruitjes.

De zuidzijde van het koor heeft twee dubbele lancetramen waarvan het raam het dichtst bij de grafkapel smaller is met drie ruitjes. Het andere raam heeft vijf ruitjes in de breedte. Het derde raam aan de zuidzijde van het schip is verdwenen door de bouw van de grafkamer in 1752 voor de familie van Balveren. Aan de buitenkant zit een open tracering met de verticale stijlen (montant) in tufsteen.

Het harnas; het bovenste deel van de tracering, heeft een bijzondere vorm.

De grote smalle ramen hebben drie raambruggen voor stevigheid van het in lood gezette glas.

Boven, in het harnas zit prachtig gebrandschilderd glas-in-lood met blad-, en bloemmotieven in een diep rode en blauwe kleur. De omlijsting van de bredere ramen heeft gele gebrandschilderde bladmotieven die door blauwe dwarsstukjes gescheiden worden. De smallere ramen hebben een omlijsting met gele en lichtbruine bloemen, afgewisseld met rode en blauwe stukjes glas.

Bij de restauratie in 1986 van het schip en het koor zijn de aanwezige glas-in-loodpanelen door het glazeniersbedrijf Lelieveld uit Den Bosch hersteld en opnieuw aangebracht.

De hoeveelheid ramen en de

grootte van de ramen in het koor en de koorsluiting zorgen voor een overvloed aan licht en kleur.

Het geheel geeft aan het koor en het interieur een bijzonder mooie sacrale sfeer.

Koorpositie 4 ,6 & 9

Koorpositie 5 en 8

Koorsluiting

Het dubbele gotische spitsboogvenster in de koorsluiting heeft een tufstenen tracering. In het harnas bevindt zich een driepas, waarin het prachtig kleurrijke glas-in-lood is gezet. Aan beide zijden een tufstenen tracering in de vorm van een cirkel. Daaronder dubbele traceringen. De onderste twee delen zijn niet met glas-in-lood gevuld maar dichtgemetseld om binnen plaats te bieden voor het 18de-eeuwse preekstoelte.

Interieur

Het Oude Kerkje te Leur heeft behalve mooie glas-in-loodramen ook een bijzonder interieur.

Enkele bijzonderheden:

Het zeldzame gotische houtsnijwerk van de briefpanelen uit de 1ste helft van de 16de eeuw mag niet onvermeld blijven. Deze zijn bij de restauratie in 1911 ontdekt en daarna verwerkt in de banken en de voorgangerslezenaar.

Het, uit Namense steen gehakte, doopvont stamt uit de eerste helft van de 13de eeuw.

De preekstoel dateert uit de 18de eeuw. Rechts van de preekstoel ligt een 17de-eeuwse grafzerk met een wapen.

Links van de spreekstoel, in de noordoostelijke muur van de koorsluiting, zit een gedenksteen in de wand, die zich ongeveer op één meter hoogte bevindt. De tekst op de gedenksteen luidt: 'Tot aan dezen steen stond het water bij de hoge overstroming op den XXII feb. MDCCXCIX' (1799).

Overstromingen waren in eerdere eeuwen gemeengoed. Vandaar ook de vliedberg achter het kerkje waar mens en vee zich in veiligheid brachten bij hoog water en overstromingen.

Het sacramentshuisje, in de vorm van een houten kastje, is in de noordoostelijke wand van het koor geplaatst.

Op het balkon bevindt zich een Leichel kabinetorgel uit omstreeks 1875.